

Aistear

Creatchuraclam na Luath-Óige
The Early Childhood Curriculum Framework

***Taiscéalaíocht
agus Smaointeoireacht:
Eispéiris foghlama***

Eispéireas foghlama 1: Fréamhacha Nua-Shéalainne Jack**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht: Aidhm 1 agus Sprioc foghlama 5*****Aoisghrúpa:** Leanaí óga agus leanaí**Suíomh:** Sa bhaile agus feighlíocht linbh

Léann Luke scéal do Jack (5½ bliain d'aois) agus dá dheirfiúr óg Kate (16 mhí) gach oíche sula dteanna siad a chodladh. De réir mar a luíonn siad isteach le Daidí, cuidíonn Kate na leathanaigh a chasadh agus síneann a méar i dtreo na gcarachtar is fearr léi. Is breá léi leabhair flapaí agus d'inis Luke d'fheighlí Kate, Mags, faoi seo nuair a thosaigh Mags ag tabhairt aire di cúpla mí ó shin. Tá roinnt de na leabhair seo ag Mags agus is breá le Kate suí ar bhaclainn Mags ar an suíochán sa ghairdín agus breathnú orthu.

D'inis Luke do Mags freisin i dtaobh na spéise atá ag Jack i leabhair, go háirithe leabhair spóirt. Is an Nua-Shéalainn do Luke agus is breá leis féin agus le Jack léamh os ard faoi rugbaí. Mhúin Jack do leanaí eile ag teach Mags conas rugbaí a imirt, agus cúpla seachtain ó shin shocraigh Luke go rachadh Mags agus na ceithre leanbh eile a dtugann sí aire dóibh chuig cluiche rugbaí sa scoil áitiúil. Chomh maith leis sin cheannaigh sí dhá leabhar faoin Nua-Shéalainn mar go bhfuil Jack agus a theaghlach ag beartú cuairt a thabhairt ar mhamó agus ar dhaideo ansin an samhradh seo chugainn. Tá a lán á fhoghlaim ag Mags agus na leanaí eile faoin Nua-Shéalainn. Tá siad ag fáil amach faoin aimsir ann, faoi na spóirt a imríonn siad, faoin mbia a itheann siad, agus na cineálacha feirmeacha atá acu. Tá siad á gcur i gcomparáid freisin leis an sráidbhaile i gContae Thiobraid Árann áit a bhfuil cónaí orthu. Tá na leanaí sceitimíneach faoi Jack a bheith ag dul ar eitleán mór. Tá siad ag tógáil eitleáin cosúil leis i seomra súgartha Mags. Tá an t-eitleán bréige seo ollmhór!

Ábhar Machnaimh: *Conas is féidir liom spéis na leanaí a spreagadh chun cur lena bhfoghlaim agus a bhforbairt, agus chun a bhféiniúlacht a dhaingniú?*

Eispéireas foghlama 5: An nuachtlitir**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 4 agus Sprioc foghlama 3*****Aoisghrúpa: Mamailínigh agus leanaí****Suíomh: Sa bhaile agus cúram lae lánaimseartha agus páirtaimseartha (naíolann)**

Chuir foireann na naíolainne Happy Start pacáiste fáilte ar fáil le haghaidh thuismitheoirí na leanaí nua. San áireamh sa phacáiste seo tá ráiteas misin na naíolainne agus eolas ar an gcaoi a dtacaíonn an fhoireann le foghlaim agus forbairt na leanaí. Chomh maith leis sin seolann siad abhaile nuachtlitir gach mí ionas go mbeidh a fhios ag na tuismitheoirí cad iad na hamhráin, scéalta agus gníomhaíochtaí atá ar siúl ag na leanaí. Bíonn na leanaí i mbun cinntí a dhéanamh i ndáil le cén t-eolas atá san áireamh. Seo a leanas sampla de nuachtlitir atá ar fáil i mBéarla, i bhFraincis agus i bPolainnis (príomhtheangacha dúchais na leanaí). Tá sé beartaithe ag an bhfoireann freisin teachtaireachtaí téacs a úsáid le haghaidh tuismitheoirí ar mian leo eolas a fháil faoi imeachtaí sa naíolann.

?

Ábhar Machnaimh: Conas is féidir liom tuilleadh eolais a roinnt le tuismitheoirí faoina bhfuil ar siúl ag a leanaí i mo shuíomh?

Féach an nuachtlitir ar an gcéad leathanach eile.

Bealtaine 2009

Rudaí Iontacha a Dhéanamh lena Chéile!

Naíolann Tús Maith: Mamailínigh shinsearacha agus leanaí réamhscoile

Ár lá amuigh sa choill!

Ba mhaith linn buíochas a ghabháil leis na tuismitheoirí go léir a tháinig linn ar ár dturas chuig coillte Ghleann Garaidh. Bhain gach duine an-taitneamh as an lá. Deir na leanaí gur bhain siad taitneamh ar leith as an turas ar an mbus agus as an bpicnic! Thaitin go mór leo a bheith ag léimneach sa lathach ina mbuataisí. Ó d'fhilleamar ón turas bhíomar ag foghlaim faoi chrainn agus faoi bhláthanna a fhásann sa choill. Thosaíomar freisin ag foghlaim faoi mhil a dhéanamh mar gur aimsíomar coirceoga faoi cheilt i gcúinne na coille. Beidh an tUasal Mackey, a chuireann mil ar fáil le haghaidh na siopaí áitiúla, ag tabhairt cuairte ar an réamhscoil ar an 12 Meitheamh. Tabharfaidh sé leis mil agus taispeánfaidh sé fistéip mar gheall ar bheacha. Ba bhreá linn dá mbeadh sibh in ann bheith linn ag 10r.n. ar an lá sin?

Tá grianghraif de thuras Ghleann Garaidh ar taispeáint sa phríomh-halla.

Am le haghaidh Tuilleadh Scéalta

Beimid ag dul ar cuairt chun na leabharlainne mar is gnách ar an Aoine dheireanach den mhí seo. Míle buíochas leis na tuismitheoirí a tháinig linn an mhí seo caite.

An bhfaca tú ár mbus?

Sa mhéid gur bhain na leanaí an méid sin taitnimh as an turas ar an mbus chuig Coill Ghleann Garaidh bheartaíomar ár mbus féin a dhéanamh. Táimid an-bhuíoch de Dhaid Darren a thug boscaí móra cairtchláir dúinn chun an obair seo a dhéanamh. Tar éis dianoire tá ár mbus ildaite féin againn le roth stiúrtha, bonnán agus suíocháin. Chun cur leis an bplé a bhí againn ar chórais iompair beidh máthair Ava, Nóra ag teacht isteach an tseachtain seo chugainn chun caint linn faoina post mar thiománaí bus scoile. Beidh roinnt mhaith de na leanaí ag taisteal ar an mbus sin nuair a thosóidh siad sa réamhscoil i mí Mheán Fómhair. Beidh Nóra anseo ag 10.30r.n. ar an Déardaoin 14 Bealtaine. Tá fáilte roimh chách bheith linn agus fanacht i gcomhair cupán tae/caife ina dhiaidh i seomra na dtuismitheoirí.

Rannta

Mar is eol daoibh cuirimid san áireamh i gcónaí rann nó dán inár nuachtlitir. An mhí seo d'iarr na leanaí orainn focail an amhráin Timpeall Timpeall a chur ar fáil daoibh. Múinfidh siadsan na gníomhartha daoibh. Baint taitneamh as.

- Timpeall timpeall rothaí an bhus, rothaí an bhus, rothaí an bhus,
- Timpeall timpeall rothaí an bhus, rothaí ag casadh timpeall.
- Bíp, bíp, bíp ag adharc an bhus, adharc an bhus, adharc an bhus,
- Bíp, bíp, bíp ag adharc an bhus, géilligí don bíp bíp.

Cé aige/aici a bhfuil breithlá i mí Bealtaine?

Beidh Rarish Obert dhá bhliain d'aois ar an 1 Bealtaine.

Beidh Sharon O'Brien trí bliana d'aois ar an 7 Bealtaine.

Beidh Fiachra Long ceithre bliana d'aois ar an 15 Bealtaine.

Beidh Kia Mihas cúig bliana d'aois ar an 17 Bealtaine.

Tá súil againn go mbeidh breithlá sona agaibh go léir.

Dáta tábhachtach don dialann

Le linn an dá sheachtain tosaigh de mhí an Mheithimh tá súil againn bualadh leat agus le do leanbh ar feadh tamall gairid. Taispeánfaidh do leanbh a f(h)illteán ionas go bhfeicfidh tú cad a bhí á dhéanamh agus á fhoghlaim aige/aici le linn na bliana. Mura bhfuil an dáta agus an t-am feiliúnach duit, téigh i dteagmháil le Michelle, le do thoil, ar 084 6655437.

Eispéireas foghlama 15: Ag obair sa chairéal

Téama: Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 1**Aoisghrúpa: Mamailínigh****Suíomh: Seisiún (grúpaí do thuismitheoirí agus mamailínigh)**

Bhí Azeed, athair a d'fhreastail ar ghrúpa áitiúil do thuismitheoirí agus mamailínigh, ar a ghlúine in aice le beirt leanaí sa tráidire gainimh. Bhí a leanbh féin Zyta (2½ bliain d'aois) le David (beagnach 3 bliana d'aois). Thaitin an tráidire gainimh go mór leis na leanaí agus bhí siad ag machnamh go dian ar a raibh ar siúl acu de réir mar a bhog siad méideanna móra gainimh agus fuaimeanna na meaisíní móra á ndéanamh acu. D'imigh Zyta chun súgradh le rud éigin eile agus d'fhéach David ar Azeed agus rinne miongháire.

Azeed (miongháire á dhéanamh ar ais aige): *Is maith liom a bhfuil déanta agat. Inis dom ina thaobh?*

David: *Mé déanamh cairéal.*

Azeed: *Is maith an rud é go bhfuil cairéal á dhéanamh agat. Inis dom ina thaobh.*

David: *Fuair mé clocha (clocha) agus chuir mé arracóirí (tarracóirí) isteach (ag pointeáil i dtreo an tráidire gainimh).*

Azeed: *Chuir tú clocha isteach ar dtús agus ansin chuir tú tarracóirí isteach sa ghaineamh. Cén fáth ar theastaigh uait cairéal a dhéanamh?*

David: *Obíonn (oibríonn) daidí i cairéal.*

Azeed: *Tuigim, theastaigh uait cairéal a dhéanamh cosúil leis an gceann ina n-oibríonn do dhaidí. An bhfuil sin ceart?*

D'aontaigh David.

Azeed: *Tá cairéal iontach mór déanta agat anseo. Ba bhreá liom ceann cosúil leis a dhéanamh. Inis dom arís David conas é sin a dhéanamh.*

David: *Seo (anseo). Déan poll (de réir mar a thaispeáin sé do Azeed conas an gaineamh a bhogadh timpeall leis an tochtóir ag baint úsáide as buicéad tosaigh an tochtóra).*

Azeed: *Wow, tá seo ar fheabhas. Tá an gaineamh á bhogadh timpeall agam chun cairéal a dhéanamh díreach cosúil le do chairéal.*

Lean David agus Azeed ar aghaidh le tógáil a gcaireíl agus ag tochailt agus fuaimeanna á ndéanamh acu mar a dhéanfadh na meaisíní agus iad ag plé ar raibh ar siúl acu.

Ábhar Machnaimh: *Cá mhéad a fhéachaim ar a bhfuil ar siúl ag na leanaí agus a n-éistim go cúramach leo agus conas a úsáidim sin i mo chomhráite leo chun a gcuid smaointeoireachta a fhorbairt?*

Eispéireas foghlama 16: Téann Ruairí go dtí an t-ospidéal**Téama: *Taiscéaladh agus Smaointeoireacht, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 5*****Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Rang naíonán (Gael scoil)

(Thosaigh an t-eispéireas seo le linn an tseisiúin chomhrá Ghaeilge)

Bhí Múinteoir Seán ag labhairt lena rang de 23 naíonán sóisearach agus sinsearach. Bhí inní ar Ruairí, an puipéad, toisc go raibh air dul go dtí an t-ospidéal chun go mbainfí a chéislíní. D'fhiafraigh Múinteoir Seán de na leanaí conas a bhraithfeadh siad dá mbeadh orthu dul go dtí an t-ospidéal. Fuair sé freagraí éagsúla. Ansin d'fhiafraigh sé de na leanaí conas a d'fhéadfaidís cuidiú le Ruairí brath níos fearr mar gheall ar an gcuairt ar an ospidéal. Rinne roinnt mhaith de na leanaí comhbhá le mothúcháin inní agus neirbhíse Ruairí agus faoi bheith ina aonair agus scoite amach ón theaghlach agus a chairde.

Thosaigh Myra (beagnach 6 bliana d'aois), a bhfuil fiobróis chisteach uirthi, ag labhairt ar na sealanna fada a chaith sí san ospidéal. Bhí gach duine ag éisteach léi go cúramach. Thosaigh sí le plé ar an ospidéal agus ar an gcúis a mbíonn ar dhaoine dul ann. Chuir roinnt de na leanaí a scéalta féin in iúl mar gheall orthu féin agus chuir Múinteoir Seán leis an méid a bhí le rá acu. D'éascair sraith comhráite as an bplé thar an gcéad chúpla lá eile maidir le cén fáth a n-éiríonn daoine tinn, conas a thagann biseach orthu, agus cén fáth a bhfaigheann roinnt daoine bás de bharr tinnis.

Níos déanaí i rith na seachtaine, agus tar éis roinnt acmhainní a thabhairt ón mbaile, thiomsaigh Múinteoir Seán agus na leanaí bailiúchán frapaí agus éadaí maiseacha chun ospidéal a dhéanamh. Bhí ceathrar tinn ann —Ruairí, Teidí, Nóra, agus Múinteoir Seán. Roinn sé an grúpa leanaí i gceithre ghrúpa agus d'iarr orthu oibriú le chéile chun freastal ar riachtanais duine amháin de na hothair. Gan mhoill shroich ceithre fhoireann de dhochtúirí agus altraí chomh maith le cuairteoirí an t-ospidéal chun Ruairí, Teidí, Nóra agus Múinteoir Seán a fheiceáil. Thar an gcéad seachtain eile, bhí deis ag na grúpaí cóireáil a chur ar na hothair seo agus ar othair nua, agus fuair gach leanbh an deis a bheith ina dhochtúir, altra, chuairteoir agus othar. Chuir an phleanáil seo ar chumas Mhúinteoir Seán am a chaitheamh le gach ceann de na ceithre ghrúpa agus thug seo an deis dó teanga nua a thabhairt isteach sa chomhthéacs agus a dtuiscint ar bheith san ospidéal a fhorbairt.

Tá sé beartaithe ag Múinteoir Seán úsáid a bhaint as roinnt suíomhanna ina mbeadh daoine i sáinn chun plé a spreagadh agus foghlaim a chur chun cinn i réimsí éagsúla den churaclam thar na seachtainí le teacht.

?

Ábhar Machnaimh: *Conas is féidir liom cuidiú leis na leanaí iniúchadh a dhéanamh ar shuíomhanna agus ar eispéiris nua trí mheán an phlé agus trí shúgradh samhlaíoch?*

Eispéireas foghlama 18: Toirtíní úll, suibhe agus láibe**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 3 agus Sprioc foghlama 4*****Aoisghrúpa:** Mamailínigh agus leanaí**Suíomh:** Feighlíocht linbh

Tugann Margaret aire do bheirt leanaí ina teach féin agus tuismitheoirí na leanaí sin ag obair. Tosaíonn siad an lá trí lámha a ní agus naprúin a chur orthu. Bhí John (2 bhliain agus 2 mhí), Orla (5 bliana) agus Margaret ag déanamh toirtíní úll lá amháin. Chuidigh Orla le Margaret na húlla a ghearradh, agus chroith John an siúcra orthu. Nuair a bhí na toirtíní úll san oigheann bhain John agus Orla úsáid as an taosrán a bhí fágtha chun toirtíní suibhe a dhéanamh. Bhí an-spraoi acu ag rolladh amach an taosráin díreach mar a rinne Margaret, agus chuir siad subh sa lár sular chuir siad bainne ar na himill chun iad a shéalú. Bhain John taitneamh as an bplúr a chroitheadh ar an taosrán ionas nach ngreamódh an taosrán den bhord. Nuair a bhí críochnaithe acu chuidigh siad le Margaret glanadh suas. Scuab Orla an t-urlár fad is a d'úsáid John an méisín deannaigh agus scuab.

Níos déanaí d'imigh Orla agus John amach ag súgradh. Rinne siad toirtíní láibe lasmuigh agus thug Orla cloch do John agus thug na treoracha seo dó: *Rollaigh amach an taosrán John mar tá toirtín uainn don dinnéar. Toirtín blasta. Is féidir leatsa an chuid seo a dhéanamh. Buachaill maith, bÁCáil an-mhaith.* D'iarr sí ar John cuidiú léi glanadh suas nuair a bhí críochnaithe acu díreach mar a rinne Margaret. D'aontaigh sé go sásta. Nuair a bhí an toirtín láibe bÁCáilte roinn na leanaí an toirtín le teidí agus le bábóg Orla, Babs, díreach mar a rinne níos luaithe i rith an lae le Margaret.

Ábhar Machnaimh: *Cad atá á fhoghlaim ag na leanaí trí bheith ag breathnú ar mo ghníomhartha agus ag déanamh aithrise orthu.?*

Eispéireas foghlama 20: D'éirigh liom, sheas mé suas!

Téama: Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aim 4 agus Sprioc foghlama 4**Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Sa bhaile, cúram lae lánaimseartha agus páirtaimseartha (creis)

Bhí Daniel (10 mí d'aois) agus foghlaim conas é féin a tharraingt aníos ina sheasamh. Bhí Monica, a Oibrí Bunriachtanach, ag breathnú air ina chongar. Rinne Daniel iarracht cúpla uair é féin a tharraingt aníos ina sheasadh trí bhreith ar bhréagán le rothaí a rollann agus gach uair a rinne sé iarracht greim a bhreith ar an mbréagán sin bhog an bréagán trasna an urláir. Bhí sé ag éirí éadóchasach. Chuir Monica síos ar a raibh á dhéanamh ag Daniel, *Tá tú ag iarraidh seasamh suas i d'aonar, nach bhfuil?* Thathantaigh sí air coinneáil air agus í ag miongháire agus ag insint dó cé chomh maith is a bhí ag éirí leis. *Measaim gur féidir linn cosc a chur ar na rothaí seo ó bheith ag rolladh*, a dúirt sí nuair a thit Daniel athuair. Mhol sí dó triail eile a bhaint as trí léiriú dó nach ndéanfadh an bréagán rolladh an uair seo mar go raibh na rothaí faoi ghlas. Rug Daniel greim ar an mbréagán arís agus tharraing é féin ina sheasamh go mall. Sread sé le háthas nuair a bhí sé ina sheasamh suas. D'athdhearbhaigh Monica a raibh bainte amach aige trí bhualadh bos a dhéanamh, cur síos ar a raibh déanta aige agus tathant ar a comhghleacaí teacht anall agus breathnú ar a raibh bainte amach ag Daniel. D'fheidhmigh a cóngaracht agus a spéis mhór mar thacaí fisiceacha agus mothúchána. Ghlac sí grianghraf i rith an lae de Daniel ina sheasamh agus thaispeáin é dó agus bhain úsáid as chun cur síos ar a éacht. Thaispeáin sí an grianghraf dá dhaid freisin nuair a tháinig sé chun é a bhailiú an tráthnóna sin. Chuir sí é ar taispeáint sa halla leis an dáta scríofa faoina bhun agus cur síos ar iarracht Daniel! Bhreathnaigh mamaí Daniel ar an ngrianghraf an mhaidin dár gcionn nuair a thug sí Daniel isteach, agus labhair sí leis mar gheall ar a raibh bainte amach aige. Rinne siad miongháire lena chéile.

Ábhar Machnaimh: *Conas is féidir liom tacú le leanaí coinneáil orthu le tascanna deacra?*

Eispéireas foghlama 27: Go leor boscaí!**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 3 agus Sprioc foghlama 1*****Aoisghrúpa: Mamailínigh agus leanaí****Suíomh: Sa bhaile**

Is tuismitheoir singil í Jenna agus bíonn sí sa bhaile lena beirt leanaí, Robert (2½ bliain d'aois) agus Rebecca (5 bliana d'aois). Tá cónaí orthu i gceantar faoi mhíbhuntáiste i lár na cathrach. Ag amanna bíonn sé deacair ar Jenna déileáil leis na leanaí, go háirithe sa mhéid nach bhfuil rochtain ar an ngairdín ón árasán agus go gcaithfear dul ar bhus chuig an bpáirc is cóngaraí. Bhí Pat, an t-oibrí tacaíochta teaghlaigh, ag cuidiú le Jenna páirt a ghlacadh sa súgradh leis na leanaí eile. D'imigh Pat agus an teaghlach chuig an siopa leictreach áitiúil chun boscaí folmha éagsúla a fháil. D'imir Jenna agus na leanaí eile lena chéile chun na boscaí seo a thiontú ina ngaráistí agus ina gcoimpléisc d'árasáin. Chuir Pat péinteanna, glioscarnach agus gliú ar fáil agus d'oibrigh an teaghlach go léir lena chéile go sona sa chistin ag beartú cé dhéanfadh an chéad ní eile. Ar scoil phéinteáil Rebecca pictiúir, a thug sí abhaile chun an t-árasán a mhaisiú. Chuidigh Jenna le Robert rampa a dhéanamh dá charr chun dul isteach sa gharáiste. Níos déanaí i rith na seachtaine d'imigh Jenna, Robert agus Rebecca ar shiúlóid agus chuir a ngaráistí agus a n-árasáin i gcomparáid leis na cinn ina gceantar. Bhí spraoi acu ag siúl agus ag moladh nithe a d'fhéadfaidís a chur lena n-árasáin chairtchláir.

Ábhar Machnaimh: Cad iad na hacmhainní agus na hábhair is féidir liom a fháil i mo phobal chun feabhas a chur ar an timpeallacht foghlama le haghaidh mo leanaí?

Eispéireas foghlama 29: Súgradh le glóthach!**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht*, Aidhm 4 agus Sprioc foghlama 6****Aoisghrúpa:** Leanaí óga**Suíomh:** Cúram lae lánaimseartha agus páirtaimseartha (creis)

Bhí Darragh (14 mhí d'aois) agus Ian (16 mhí d'aois) ag súgradh lasmuigh. Rinne Susan, a nOibrí Bunriachtanach, glóthach dhearg, agus nuair a théacht an ghlóthach thug sí roinnt do Dharragh agus Ian chun iniúchadh a dhéanamh uirthi. Bhí na buachaillí ag suí ar ruga in aice le píosa páipéir a bhí greamaithe leis an bhféar. Bhain Susan amach roinnt glóthaí agus thug é do Dharragh agus Ian. Bhí an-fhuadar faoi Ian roinnt den ghlóthach a fháil agus scread sé chun a chur in iúl do Susan go raibh roinnt uaidh. Ní raibh an chuma air go raibh roinnt ó Dharragh. Chuimil Ian a ghlóthach isteach sa pháipéar agus bhí sé an-sásta marcanna dearga a fheiceáil ag teacht aníos ar an bpáipéar. Rinne Susan roinnt marcanna dá cuid féin. *Tá tú ag baint an-taitnimh as an nglóthach nach bhfuil, a Ian, ar sise. Céard fútsa, Darragh, ar mhaith leat roinnt a thriail?* Bhreathnaigh Darragh ar Susan agus Ian agus shín sé amach a lámh go trialach i dtreo na glóthaí. Spreag Susan é le hiniúchadh a dhéanamh ar an nglóthach agus le marcanna a dhéanamh ar an bpáipéar leis an nglóthach. Bhreathnaigh Darragh ar Susan ag déanamh línte fada dearga ar an bpáipéar. Bhí Susan ag breathnú ar a fhreagairtí go cúramach. D'imigh sí ar a glúine in aice leis agus chuidigh leis marc a dhéanamh. Chuir sí síos ar an nglóthach agus ar na marcanna a bhí déanta ag Darragh agus Ian. Chuir Darragh roinnt den ghlóthach ina bhéal; thaitin an blas leis a bhí ar an nglóthach agus bhí blúire eile aige. Rinne Ian aithris air. Tar éis cúpla nóiméad thosaigh Darragh ag tógáil píosaí glóthaí as an mbabhla agus á dtairiscint do Ian. Chuir na buachaillí an ghlóthach ar an bpáipéar agus ansin phioc suas arís í agus chuir ar ais sa bhabhla í. Bhí Darragh agus Ian gafa ar fad lena raibh ar siúl acu. Níor theastaigh ó Susan cur isteach ar an smaointeoireacht agus shuigh sí go ciúin in aice leo. Ba léir go raibh an-taitneamh á bhaint ag Ian agus Darragh as an eispéireas óna gcomharthaíocht choirp agus ón smál de ghlóthach dhearg ar na haghaidheanna acu!

?

Ábhar Machnaimh: *Cad iad na heispéiris nua is féidir liom a sholáthar do leanaí a spreagfaidh a bhfiosracht agus a spreagfaidh iad le nithe nua a thriail?*

Eispéireas foghlama 30: Tarracóirí i sáinn!**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 3*****Aoisghrúpa:** Mamailínigh agus leanaí**Setting:** Seisiún naíonra

Bhí an cúpla Claire agus Robert (beagnach 3 bliana d'aois), Lauren (3½ bliain d'aois) agus Oisín (4 bliana d'aois) ag súgradh le tarracóirí agus le tochtóirí lasmuigh. Bhí siad gnóthach ag tógáil bunsraitheanna le haghaidh teach nua a bhí á thógáil acu. Líon siad dhá leantóir le hithir agus le clocha. An chéad tasc eile ná é seo a iompar go limistéar dumpála a bhí suite trasna an fhéir. D'imigh Oisín agus Claire leo ina dtarracóirí. Thug siad faoi deara go gasta nach mbogfadh na tarracóirí ba chuma cé chomh dian is a bhrúigh siad na troitheáin. Bhí an talamh an-mhíchothrom agus bhí an t-ualach trom! Mheas Robert agus Lauren go mbeidís siúd níos láidre. Athraíodh na tiománaithe ach níor tháinig feabhas ar an scéal.

Ina dhiaidh sin bhain siad roinnt den ábhar i gceann de na leantóirí. Chuidigh sé sin pas beag ach fós bhí gá le tréaniarracht chun rothaí an tarracóra a bhogadh. Ghlaigh Claire ar stiúrthóir an naíonra, Rosaleen, le teacht anall agus breathnú ar an bhfadhb. D'imigh Rosaleen ar a glúine chun a fháil amach céard a bhí ag tarlú. Léim Claire ar an tarracóir agus bhrúigh síos na troitheáin chomh láidir agus a d'fhéadfadh sí. *Féach tá an tarracóir greamaithe*, mhínigh Claire. Ansin dúirt Rosaleen: *A thiarcais, cén fáth nach bhfuil na rothaí ag casadh?* Chuala Jamie (4 bliana d'aois), a bhí ina sheasamh ina gcóngar an comhrá, d'imigh sall chun páirt a ghlacadh agus bhreathnaigh ar rothaí an tarracóra. *Baineann Daideo úsáid as rudaí fada adhmaid nuair a ghreamaíonn an tarracóir sa láib*, ar seisean. *An féidir linn seo a dhéanamh Rosaleen?*, arsa Robert. Le cúnaimh Rosaleen d'aimsigh siad bosca mór cairtchláir agus ghearr siad é ina stiallacha fada. Fuair siad amach go raibh stiall amháin rófhada le síneadh trasna an fhéir agus ghearr siad é in dhá leath chun cosán fada a dhéanamh. D'oibrigh an cúigear leanaí lena chéile chun an tarracóir a bhogadh trasna an chairtchláir. Léim Claire ar ais ar an tarracóir agus bhrúigh ar na troitheáin arís. Go mall thosaigh an tarracóir ag bogadh arís agus bhí an-áthas ar gach duine. Ní fada go raibh conbhua de tharracóirí ag baint úsáide as an mbóthar cairtchláir nua, agus leagadh ithir agus clocha sa limistéar dumpála. De réir mar a bhí na leanaí ag súgradh lena chéile rinne Rosaleen iniúchadh ar an gceist leo cén fáth a gcuidíonn cairtchlár an tarracóir a bhogadh. D'eascair comhrá iomlán uaidh seo!

?

Ábhar Machnaimh: *An mbainim úsáid as fionnachtana na leanaí chun cuidiú leo a scileanna smaointeoireachta agus réitigh fadhbanna a chothú?*

Eispéireas foghlama 31: Cad é an stuif dubh sin?

Téama: Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 5**Aoisghrúpa:** Leanaí**Setting:** Rang na naíonán (bunscoil)

Múineann Iníon O'Meara 23 naíonán sóisearach agus sinsearach. Le linn tréimhse d'aimsir the thug na leanaí faoi deara go raibh tarra bog dubh ar an mbóthar lasmuigh de gheata na scoile. Shiúil roinnt de na leanaí air agus thug faoi deara go raibh sé an-ghreamaitheach! Spreag sé seo comhrá sa rang faoin 'stuif dubh' agus an chaoi ar tháinig sé le bheith ann. Chun cuidiú leis na leanaí tuiscint a fháil ar éifeacht teasa ar ábhair bheartaigh an múinteoir iniúchadh a phleanáil don lá dár gcionn.

Le linn súgradh struchtúrtha d'oibrigh Iníon O'Meara le seisear leanaí ag an am, fad is a bhí na leanaí eile i spásanna eile sa seomra - mar shampla an spás don súgradh samhlaíoch, an spás ceoil agus ealaíne agus an spás tógála. Bhí sé shoitheach ag an ngrúpa chomh maith le miasa seacláide, uachtair reoite agus ime. D'oibrigh na leanaí i mbeirteanna agus bhí gach beirt freagrach as ceann amháin de na trí ábhar. Thaispeáin Iníon O'Meara do na leanaí a bosca fhuaraitheora a bhí lán le hoighear agus thaispeáin sí cófra dóibh a bhí an-te mar go raibh píobáin téimh laistiar de. D'fhiafraigh sí de na leanaí céard a cheap siad a tharlódh don tseacláid, don uachtar reoite agus don im dá gcuirfí iad san fhuaraitheoir agus dá gcuirfí iad sa chófra. Choinnigh sí taifead ar phíosa mór páipéir de thuairimí na leanaí ina leith seo. Lean na leanaí leo ag tástáil a dteoiricí. Chuir siad roinnt de na soithigh leis na trí ábhar (gach ceann le hábhar éagsúil ann) san fhuaraitheoir agus na trí shoitheach eile sa chófra. D'fhág siad iad ann thar oíche.

An lá dár gcionn chuir Iníon O'Meara i gcuimhne dóibh cad a thuar siad. Go sceitimíneach, d'imigh na leanaí chun a soithigh a fháil ón bhfuaraitheoir agus ón gcófra. Bhí iontas ar na leanaí faoi roinnt de na hathruithe. Bhí an-áthas orthu nár leáigh an t-uachtar reoite san fhuaraitheoir, ach thug Aisling faoi deara, *Seans go mbeadh gá le coinlín óil in ionad spúnóige chun an t-uachtar reoite sin a ithe*, agus í ag tagairt don uachtar reoite sa chófra. Bhí an-díomá ar Peter nach bhféadfaí aon chuid den tseacláid a ithe, mar fiú nuair a bhuail sé an tseacláid a bhí san fhuaraitheoir ní fhéadadh sé píosa a bhriseadh de, agus bhí an píosa sa chófra *róbhog cosúil le bia don leanbh óg*. Bhí Anna den tuairim go dtaitneoidh an t-im a bhí sa chófra lena mamaí, *mar go bhfuil sé deas bog agus ní chuirfidh sé poill san arán le haghaidh mo cheapairí*. Ach bhí na leanaí cinnte de nach dtaitneodh le mamaí Anna an t-im a bhí san fhuaraitheoir mar go raibh sé chomh crua.

Bhain na leanaí agus Iníon O'Meara úsáid as a raibh le feiceáil acu chun a mhíniú cad as ar tháinig an tarra bog dubh. I gcaitheamh na dtrí lá ina dhiaidh sin bhí an-spórt ag na leanaí ag breathnú ar an tarra ag geata na scoile agus ag cruthú iniúchtaí ar 'leá' sa bhaile lena ndeartháireacha agus a ndeirfiúracha.

Ábhar Machnaimh: *Conas is féidir liom deiseanna a sholáthar le gnáthrudáí a thuar agus a iniúchadh agus cuidiú le leanaí tuiscint a fháil ar an saol?*

Eispéireas foghlama 32: Súgradh le huisce

Téama: Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 1 agus Sprioc foghlama 1**Aoisghrúpa:** Leanaí óga**Suíomh:** Sa bhaile

Chuir a mamaí Alisha (8 mí d'aois) ar thuáille in aice lena col ceathrar Leah (10 mí d'aois) ionas go bhféadfaidís beirt a lámha a chur i mbáisín d'uisce patuar. Shuigh Mamaí ar an urlár agus rinne eiseamláiriú ar a lámha féin a chur isteach san uisce agus iad a thógáil amach. Tharla bolgáin de bharr ghluaiseacht a lámh san uisce. Bhreathnaigh Leah go cúramach agus rinne aithris ar a gníomhartha ach bhí drogall ar Alisha páirt a ghlacadh. Chuir Mamaí síos ar a raibh ar siúl aici agus rinne teagmháil súl le Alisha. Mhínigh sí: *Féach Alisha, tá Mamaí agus Leah ag cur a lámh isteach san uisce agus á mbaint amach arís. Is féidir leatsa é a dhéanamh freisin. Féach tá mé ag cur mo lámh ar lámha Leah san uisce deas te. Is féidir leatsa é a dhéanamh freisin!* Thóg Mamaí lámh Alisha go bog agus chuir an lámh san uisce. Bhreathnaigh sí ar chomharthaíocht choirp Alisha, a bhí dearfach ag an bpointe seo, agus lean ar aghaidh lena cur síos tuairisciúil ar gníomhartha agus ar mhothúcháin na gcailíní ag baint úsáide as a n-ainmneacha go rialta. A luaithe is a thug sí faoi deara nach raibh spéis ag na cailíní sa súgradh seo a thuilleadh mhol sí gníomhaíocht eile.

Ábhar Machnaimh: *Conas is féidir liom cuidiú le leanaí gníomhaíochtaí nua a thriail go féinmhuíneach?*

Eispéireas foghlama 38: Is breá linn dineasáir**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 2*****Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Rang na naíonán (bunscoil)

Bhí Jason (4½ bliain d'aois) i rang na naíonán sóisearach. D'fhiafraigh sé dá mhúinteoir faoi dhineasáir. Mhol an múinteoir dó ceist a chur ar Sarah (5½ bliain d'aois) ina dtaobh mar go raibh roinnt mhaith ar eolas aici ar an ábhar. Bhí Sarah ábalta freagra a thabhairt ar a cheist agus thosaigh an bheirt acu ag súgradh leis na dineasáir bheaga ar an mbord. Thug Sarah isteach a leabhar gearrthóg faoi dhineasáir an lá dár gcionn chun é a thaispeáint do Jason. D'inis Jason dá mháthair faoi Sarah agus shocraigh sí go dtiocfadh Sarah chuig teach Jason le go mbeidís ag súgradh lena chéile. D'eascair cairdeas an-mhaith idir na leanaí le linn na mblianta sna naíonáin shóisearacha.

?

Ábhar Machnaimh: An gcruthaím deiseanna le gur féidir le leanaí a spéiseanna a roinnt lena chéile agus é sin a úsáid mar bhunús le haghaidh na foghlama?

Eispéireas foghlama 53: Aithne a chur ort

Téama: Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 1 agus Sprioc foghlama 2**Aoisghrúpa:** Leanaí óga**Suíomh:** Sa bhaile

Bhí Meagan (5 mhí d'aois) ag luí in aice col ceathrar léi, Doireann (8 mí). Bhí an bheirt acu ar an mata agus a lán bréagán ceangailte leis an mata sin, amhail scátháin, ábhair chraptha, flapáí fabraice, agus ainmhithe ag crochadh. Léirigh Meagan do Dhoireann go raibh sí ag baint taitnimh as a bheith ina comhluadar. Shín sí amach a lámh agus chuir a méar ar chos Dhoireann. Rinne an bheirt miongháire agus thosaigh ag cur a n-áthas in iúl. Thaispeáin Niamh gnéithe éagsúla an mhata do na cailíní. Luigh sí in aice na beirte agus bhrúigh cnaipí chun fuaimeanna ainmhithe a chlos. Spreag sí na cailíní le hábhair éagsúla a bhrath. Rug sí greim ar a lámha chun cuidiú leo na crothla a úsáid. Nuair ba léir go raibh spéis cailte ag na cailíní sna nithe sin thosaigh sí ag casadh amhráin dóibh *Cuimil do bhosa* ag baint úsáide as gníomhaíochtaí leis an mbeirt. Chuir na cailíní in iúl di gur thaitin go mór leo an chuimilt óna méar ar bhosa a lámh de réir mar a bhí an t-amhrán á chasadh aici. Shín Doireann amach a lámh cúpla uair ag iarraidh go ndéanfaí arís agus arís eile é. Tar éis an amhráin shín Niamh a méar i dtreo éadaí agus codanna an choirp ag cur síos orthu. *Tá stocaí bána ar Dhoireann, tá stocaí gorma ar Meagan. Tá Doireann ag cur a lámhe go deas séimh ar mhéara Meagan. An dtaitníonn sin leat Meagan? Measaim go dtaitníonn.* Agus mar sin de leis an Taiscéalaíocht.

Ábhar Machnaimh: *Conas is féidir liom cuidiú leis na leanaí idirghníomhú lena chéile agus tuilleadh a fhoghlaim faoina chéile trí mheán an tsúgartha?*

Eispéireas foghlama 54: Is breá linn capaill, mar sin bíodh cairdeas eadrainn**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 2*
agus *Spríoc foghlama 5*****Aoisghrúpa: Mamailínigh****Suíomh: Seisiún naíonra**

Thosaigh Bernadette, leanbh ón Lucht Siúil (2 bhliain agus 10 mí d'aois) sa ghrúpa súgartha i lár na bliana. Tá capaill ag a teaghlach agus téann siad chuig aonaigh ar fud na tíre. Mar chuid den chruinniú foirne coicisiúil phléigh an fhoireann conas a d'fhéadfaí cuidiú le Bernadette an t-aistriú a dhéanamh chuig an ngrúpa súgartha. D'aontaigh siad póstaer de chapail agus d'aonaigh a fháil agus iad a chur ar taispeánt ar na ballaí. Chomh maith leis sin d'iarr siad ar an ionad oiliúna áitiúil leantóir beag a dhéanamh agus samhail de láithreán stad chun cur sa spás don súgradh samhlaíoch. Chuir siad tuilleadh capall leis an bhfeirm bheag bhréige.

Is breá le Michael (3 bliana d'aois) a bhfuil cónaí air ar fheirm, gach ní a bhaineann le feirmeoireacht – ainmnithe, tarracóirí agus leabhair i dtaobh feirmeoireachta. Caitheann Michael seisiún fhada gach lá ag cur na feirme in eagar agus ag súgradh léi. Socraíonn sé na geataí leis na ba a choinneáil istigh agus cinntíonn sé go bhfuil uisce ag na hainmhithe. Is léiriú an súgradh seo ar nithe san fhíorshaol is breá leis a dhéanamh lena Mhamá agus a Dhaidí a oibríonn ar na bhfeirm. Thaitin le Michael go raibh capaill sa bhreis anois san fheirm bhréige. Thaitin le Bernadette seasamh ina chongar agus breathnú ar Michael agus é ag súgradh. Go minic shuigh sí in aice leis, agus páirt á ghlacadh aici sa súgradh mar bhreathnóir. Chonaic an fhoireann a raibh ag tarlú.

Tar éis cúpla lá agus le spreagadh ó Nóra, stiúrthóir an ghrúpa súgartha, chinn Bernadette páirt a ghlacadh le Michael agus súgradh leis na capaill. Thosaigh caidreamh eatarthu. Thacaigh Nóra leis seo agus d'iarr orthu nithe a dhéanamh cosúil le glanadh suas lena chéile agus súgradh lasmuigh lena chéile. Is breá leo cluichí a imirt a bhaineann le capaill. Is breá le Bernadette seo agus go minic téann sí chun a Daid a fheiceáil i rásaí ar a gcapall féin. Uaireanta ligeann Michael air gurb é siúd an capall agus gurb í Bernadette a hathair agus í ag marcaíocht ar an gcapall. Deir Bernadette giddy-up leis an gcapall. Ó am go chéile úsáideann Bernadette focail 'Caintise' fad is atá sí ag súgradh. Tá suim ag Nora tuilleadh a fháil amach faoi seo ó thuismitheoirí Bernadette. Ag an gcéad chruinniú foirne eile molfaidh sí dá comhghleacaithe go bhfoghlaiméidís agus go n-úsáidfidís roinnt focal Caintise chun cuidiú le Bernadette bheith níos sona compordaí sa ghrúpa súgartha. Chuideodh sé seo leis na leanaí eile tuilleadh a fhoghlaim faoi shaol an Lucht Siúil.

Ábhar Machnaimh: An léiriú maith na frapaí súgartha i mo shuíomh ar chultúir agus ar chúlráí na leanaí?

Eispéireas foghlama 55: Cumhacht an cheoil agus na scéalaíochta**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 3*
agus *Spríoc foghlama 4*****Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Cúram lae lánaimseartha agus páirtaimseartha (creis)

Tá siondróm Down ag Abi (beagnach 4 bliana d'aois) agus freastalaíonn sí ar chreis áitiúil. Baineann an fhoireann an-úsáid as ceol i rith an lae. Casann siad cantaireacht speisialta chun an t-aistriú ó ghníomhaíocht amháin go gníomhaíocht eile a éascú agus baineann siad úsáid as amhráin fhuinniúla chun leibhéil fuinnimh a ardú, go háirithe sa tráthnóna. Thug Mella, an stiúrthóir seomra, faoi deara gur fhreagair Abi go dearfach do cheol. Cuidíonn Abi go fuinniúil leis an nglanadh suas nuair a chasann siad amhrán an ghlanta suas. Is breá léi nuair a chasann siad amhrán na fáilte, *Dia duit Abi, conas atá tú inniu?* (ag dul tríd ainmneacha na leanaí go léir). Déanann sí miongháire nuair a úsáidtear a hainm.

Is breá le Abi go háirithe é nuair a chásann siad an t-amhrán, *Rólaí polaí* – éiríonn sí an-bheoga agus inspreatha. Chomh math leis sin úsáideann Mella a lán den teanga súgartha agus cuidíonn le hAbi agus leis na leanaí eile le forbairt a dteanga. Imríonn siad cluichí rannaireachta agus déanann Abi gáire nuair a chruthaíonn a cairde scéalta grinn agus focail raiméise. Is breá léi freisin casfhocail agus rabhlóga.

Baineann Mella úsáid as scéalaíocht chruthaitheach chun focail agus smaointe nua a chur faoi bhráid na leanaí. Caitheann sí hata agus clóca speisialta scéalaíochta chun cuidiú le gach duine a bheith sa giúmar ceart don scéalaíocht. Suíonn na leanaí ar phónaireáin. Uaireanta baineann Mella úsáid as ceol don scéalaíocht. Déanann sí iarracht píosaí ceoil a mheaitseáil le scéalta. Is breá le Abi an chuid seo.

Le cúnadh ó na leanaí agus a dteaghlaigh chruthaigh Mella réimse frapaí a chuir sí i mála scéalaíochta chun na scéalta a thabhairt chun beatha. Mar shampla, sa mhála (clúdach piliúir ildaite) d'fhéadfadh ceithre nó cúig cinn de fhrapaí a bheith ann – frapaí atá bainteach leis an scéal. Ina measc bheadh figiúirí ar scála beag, figiúirí iompair agus ainmhithe, torthaí, pictiúir de charactair agus a n-ainmneacha scríofa faoina mbun, príomhfhocail scríofa i gcló mór, maisc ag léiriú mothúcháin éagsúla, bábóg óg nó teidí, hata, bróga, píosaí éadaigh, cineálacha éagsúla bia, tóirse, steiteascóp, eochracha, fón póca, boinn airgid, grianghraif, bréagáin amhail puipeád de mhadra rua nó figiúr cairtchláir, glasraí amhail tornapa don scéal, *An Tornapa Ollmhór*. Níl teorainn leis an liosta frapaí a d'fhéadfaí a úsáid! Déanann Mella a dícheall leabhar fíorasach a úsáid a bhaineann leis an scéal. Uaireanta úsáideann sí scéalta mar

gheall ar an tír ina bhfuil an scéal suite, uaireanta scéal i dtaobh na garraíodóireachta, uaireanta scéal mar gheall ar spóirt agus ar ainmhithe. Is cuidiú mór í leabharlannaí áitiúil Mella nuair a bhíonn leabhair á lorg aici. Bíonn Abi i gcónaí sáite i ngach scéal a insíonn Mella agus bíonn sí i gcónaí ag iarraidh a fháil amach cathain a chuirfidh Mella an chéad scéal eile ar fáil!

Ábhar Machnaimh: *Cad iad na frapaí súgartha is féidir liom a úsáid chun scéalta a thabhairt chun beatha?*

Eispéireas foghlama 56: Am do scéal

Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht*, Aidhm 4 agus Sprioc foghlama 5**Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Rang na naíonán (bunscoil)

Bhí rang na naíonán sinsearach, ina raibh 28 buachaill, á n-ullmhú féin d'am scéalaíochta. Shocraigh siad isteach ar na mataí ag cúl an tseomra ranga in aice an spás leabharlainne. Chuir an múinteoir a hata scéalaíochta air agus bhí roinnt frapaí in aice leis chun cuidiú leis an scéal *Jack agus an Gas Pónaire* a insint. Léigh sé an scéal dóibh le cúnaimh ó roinnt de na buachaillí a roghnaigh ról éagsúla sa scéal.

Le linn am plé d'fhiafraigh an tUasal Ó Dónaill de na buachaillí cur síos a dhéanamh ar na carachtair éagsúla sa scéal. Chuir sé roinnt ceisteanna orthu amhail: *An raibh sé ceart gur sheol máthar Jack é leis féin chun an bhó a dhíol? An raibh sé ceart do Jack nithe a ghoid ón bhfathach?* D'eascair roinnt comhráite suimiúla as an bplé seo. Níos déanaí an lá sin d'imir na buachaillí cluichí le focail thábhachtacha ón scéal. Is breá leo seo a dhéanamh go háirithe focail raiméise a chruthú.

Tháinig an tUasal Ó Dónaill ar ais chuig an scéal an lá dár gcionn agus d'iarr orthu deirí eile a chumadh don scéal. Níos déanaí le linn am drámaíochta rinne na buachaillí aisteoireacht ar an scéal *Jack agus an Gas Pónaire*. Chuir siad deirí nua leis mar shampla cairdeas á dhéanamh idir Jack agus an fathach, Jack ag díol na bó agus a lán airgid á fháil aige air sin, Jack ag fágáil baile agus gan an t-airgead á thabhairt dá mháthair, na gardaí ag gabháil Jack agus iad á thabhairt chuig stáisiún na nGardaí, príomhoide na scoile ag glaach ar mháthair Jack chun a fháil amach cén fáth nach bhfuil sé ag freastal ar scoil. Thóg an múinteoir ar a gcuid smaointe agus chuidigh leo a scéalta féin a fhorbairt. Thar an gcéad dá lá eile, ag obair i mbeirteanna, scríobh na buachaillí a scéalta féin faoi Jack. Bhain siad úsáid as focail ón gclár bán bunaithe ar an bplé acu agus bhain siad úsáid as a litriú féin ar fhocail. Chuir na leanaí a gcuid líníochtaí féin leis an scéal. Mhol an tUasal Ó Dónaill do na buachaillí go bhféadfaidís na leathanaigh a ghreamú le chéile agus leabhar a chruthú ar a gcuirfidís a n-ainmneacha mar údair agus maisitheoirí leabhar. Chuir siad isteach uimhreacha leathanaigh agus fiú amháin cóid ISBN! An tseachtain dár gcionn thug na buachaillí cuairt ar sheomra ranga na naíonán sóisearach chun léamh do na leanaí i ngrúpaí beaga. Fuair na tuismitheoirí an deis na leabhair a léamh nuair a thug siad na buachaillí ar scoil an lá dár gcionn nó nuair a bhí na buachaillí á mbailiú acu.

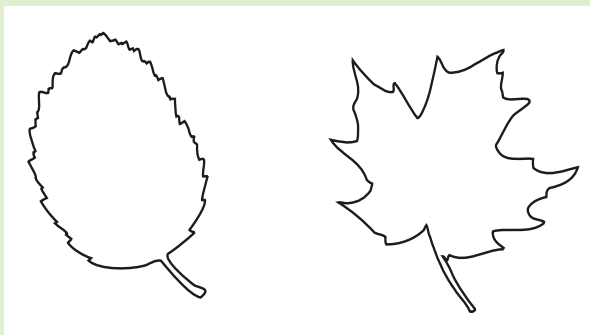

Ábhar Machnaimh: *Conas is féidir liom scéalaíocht a úsáid chun scileanna smaointeoireachta ardoird a chothú?*

Eispéireas foghlama 59: Pictiúir Fómhair**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 4 agus Sprioc foghlama 4*****Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Rang na naíonán (bunscoil)

Thug Bean Uí Chonaire, múinteoir rang na naíonán sinsearach, faoi deara nár ghlac Val (5 bliana agus 9 mí) páirt sa phlé ranga nó grúpa ach uair amháin. Tá stad sa chaint aige agus bhí inní ar an múinteoir go raibh sé ag éirí níos náirí ina thaobh seo agus é ag labhairt os comhair na leanaí eile.

Mar chuid dá n-obair ar an bhfómhar, tharraing na leanaí pictiúir trí dhuilleoga a chuimilt ar an leathanach. Labhair Bean Uí Chonaire agus na leanaí faoi na nithe a chuideodh leo ‘pictiúr maith’ a dhéanamh, agus scríobh Bean Uí Chonaire na nithe seo ar an gclár dubh. Tharraing sí pictiúr in aice leo chun cuidiú leis na leanaí na focail sin a léamh.

*Rinne mise dhá phictiúr de chuimilteáin duilleoga**Bhain mise úsáid as trí dhath Fómhair i mo phictiúr*

Ó Mheán Fómhair i leith, bhuail Bean Uí Chonaire le tuismitheoirí Val dhá uair chun labhairt leo faoi bhealaí éagsúla cuidiú le Val lena chuid urlabhra. Chuir siad í i dteagmháil lena theiripeoir urlabhra. Trí úsáid a bhaint as straitéisí a mhol an teiripeoir, rinne sí iarracht cúpla nóiméad d’aird aonair a thabhairt do Val gach lá. Ceann de na straitéisí ar bhain sí úsáid aisti ná labhairt go mall leis agus ar an gcaoi seo rinne sí eiseamláiriú ar an gcaoi a bhféadfadh seisean a urlabhra a mhoilliú. Chuidigh seo le Val a stad sa chaint a shárú.

An lá úd agus na leanaí ag déanamh a líníochtaí le duilleoga, d’imigh Bean Uí Chonaire ar a glúine taobh le grúpa Val agus labhair sí leis agus leis na leanaí eile sa ghrúpa faoi na pictiúir agus í ag baint úsáide as na focail a scríobh sí ar an gclár dubh. D’fhiafraigh sí de Val cad a bhí éasca dó agus cad a bhí deacair ó thaobh na gníomhaíochta de, agus an raibh sé sásta lena phictiúr. Labhair sí faoi na dathanna a d’úsáid sé chomh maith le cruthanna na nduilleog. Thug sí faoi deara gur chuir sé inní ar Val nuair a cuireadh ceisteanna air, agus gur éirigh an stad sa chaint níos measa dá bharr. Bhí an chuma air go raibh sé níos compordaí nuair a d’úsáid sí cur chuige comhráiteach, agus í ag cur a tuairimí in iúl agus ag ligean do Val freagra a thabhairt dá mba mhian leis. Nuair a thug sí seo faoi deara, níor chuir sí mórán ceisteanna agus ina ionad sin bhain sí úsáid as frásaí agus tuairimí a chuidigh le Val labhairt faoina chuid oibre ag baint úsáide as na focail agus na frásaí ar an gclár dubh, amhail dathanna an fhómhair, dearg agus oráiste, imill spiacánacha, agus thug sí a lán deiseanna do Val iad seo a úsáid. Theastaigh ó na leanaí úsáid a bhaint as na duilleoga chun pictiúr mór fómhair a chruthú lasmuigh de dhoras a seomra ranga ionas go bhfeicfeadh a dtuismitheoirí agus an príomhoide é. Mar chuid den tionscnamh seo tá sé beartaithe ag Bean Uí Chonaire úsáid a bhaint as focail agus as frásaí fómhair le haghaidh Val arís agus deiseanna beaga a thabhairt dó iad a úsáid.

Scríobh Bean Uí Chonaire na nótaí seo a leanas ina comhad cleachtóra.

Val	30/09/08	Fuaimniú maith na bhfocal agus na bhfrásaí faoin bhfómhar nuair a labhraíonn sé go mall agus i ngrúpaí beaga.
	Na chéad chéimeanna eile	Breac síos a bhfuil á dhéanamh ag Val mar bhealach cuidiú leis bheith ag labhairt.

?

Ábhar machnaimh: An bhfuilim oscailte do 'theachtaireachtaí' ó leanaí faoin gcaoi is fearr tacú leo lena gcuid foghlama?

Eispéireas foghlama 60: Comhráite faoi uimhreacha**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 3 agus Sprioc foghlama 2*****Aoisghrúpa:** Leanaí óga, mamailínigh agus leanaí**Suíomh:** Feighlíocht linbh

Tugann Bernie, atá ina feighlí linbh, aire do Jack (16 mhí d'aois), Sorchá (3 bliana d'aois) agus Rhiannon (5 bliana d'aois) ina baile féin. Déanann Bernie a lán gníomhaíochtaí a phleanáil don tseachtain chun tógáil ar a bhfuil déanta ag Sorchá sa naíonra, agus ag Rhiannon ar scoil.

Luan amháin d'imigh siad ag siúl chuig na siopaí. Ar an mbealach thosaigh siad ag comhaireamh na gcarranna dearga a bhí páirceáilte ar thaobh na sráide; chuardaigh Rhiannon agus Sorchá le haghaidh uimhreacha 1, 2, agus 3 ar uimhirphlátaí na gcarranna (rinne Rhiannon amhlaidh le haghaidh uimhreacha 4, 5 agus 6 freisin). Thug Rhiannon faoi deara go raibh uimhreacha ar roinnt doirse tithe agus siopaí. Labhair siad ina dtaobh seo agus mhínigh Bernie cad chuige na huimhreacha sin. Shroich siad an bosca poist. Ghlac Sorchá agus Rhiannon beirt litir ina lámha chun é a chur sa bhosca poist agus thug Rhiannon faoi deara go raibh uimhir 5 ar an stampa. D'fhiafraigh siad de Bernie cad a bhí i gceist leis an uimhir agus mhínigh sí gurb é sin costas an stampa. D'fhéach Bernie chuige gur cuireadh Jack san áireamh trí a aird a dhíriú ar rudaí. Ó am go chéile d'imigh sí ar a glúine taobh le Jack ina bhugaí agus phointeáil i dtreo rudaí agus chuir síos ar na nithe mórthimpeall air.

Ar an gCéadaoin bhí Bernie ag bácáil leis na leanaí. Shuigh Jack chun boird ina ardchathaoir agus shuigh na cailíní ar chathaoireacha agus a naprúin orthu. Bhí hataí arda á ndéanamh acu. Thug Bernie mias de thorthaí boga do Jack chomh maith le spúnóg ionas go bhféadfadh sé é a mheascadh agus ithe fad is a rinne sí féin agus na cailíní cásanna borroige a chomhaireamh, ag féachaint chuige go mbeadh ceann an duine ann do mhamáí, daidí agus do na deirfiúracha agus deartháireacha. *Conas a dhéanfaimid na borroga seo, Bernie?*, a d'fhiafraigh Rhiannon. Mhínigh Bernie an modh. Chuir sí seacláid leáite ar bharr agus chuir na cailíní leamhachán i ngach cás borroige chomh maith le sú talún beag, a phioc siad an mhaidín úd sa ghairdín le Bernie.

Ar laethanta eile chuardaigh siad le haghaidh uimhreacha sa chistin, mar shampla ar an meaisín níocháin, ar phacáistí bia, agus i leabhair scéalaíochta. *! Cad chuige an uimhir sin?*, a d'fhiafraigh Sorchá agus í agus Rhiannon ag cuidiú le Bernie éadaí a chur isteach sa mheaisín níocháin agus an clár ceart á roghnú acu. Chuir Bernie síos ar na heispéiris seo do Jack agus d'fhéach chuige go raibh sé san áireamh sna comhráite. Cuidíonn na leanaí le Bernie lena gníomhaíochtaí laethúla cúraim tí agus labhraíonn Bernie leo faoin na nithe atá á bhfoghlaím acu trí mheán na n-eispéireas praiticiúil seo agus an chaoi a bhfuil na nithe sin á bhfoghlaím acu.

?

Ábhar machnaimh: An spreagaim na leanaí le ceistanna a chur orm mar chuid dá gcomhráite liom?

Eispéireas foghlama 62: Spéis ar leith a fhorbairt

Téama: Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 1**Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Rang na naíonán (bunscoil)

D'imigh rang na naíonán sóisearach ar thuras chuig feirm oscailte. Ghlac siad a lán grianghraf agus bhí a múinteoir, an tUasal Shaw, ag baint úsáide as na grianghraif sin chun chuidiú leo machnamh siar ar an eispéireas sin, agus a fháil amach cad a thaitin leo faoin turas agus cad a d'fhoghlaim siad. Bhí sé ag obair le grúpa de dháréag leanaí, fad is a bhí seisear eile ag súgradh sa chúinne ag ligean orthu go raibh siad ar fheirm, agus seisear eile ag tógáil tréidialann ag baint úsáide as bréagáin bheaga agus as taos súgartha. Labhair na leanaí faoi bheith ag suí in aice lena gcairde ar an mbus, faoi lón a ithe lasmuigh, faoina mbuataisí a chaitheamh, faoi bhia a thabhairt d'uain, faoi shicíní beaga bheith ina lámha acu, agus faoi fhéachaint ar laonna óga ag ól bainne ó úthanna na mbó. Dúirt leambh amháin: *Dúirt an fear linn go dtarraingíonn an t-asal an chait. Dar le leambh eile: Sin mar nach bhfuil mórán tarracóirí ar an bhfeirm sin agus sin a dhéanann tú mura bhfuil tarracóir agat. Sin a dúirt daideo liom. Dar le leambh eile: Dúirt an fear ar an bhfeirm nach bhfuil mórán asal fágtha ach tá na céadta ag mo dhaideo.* Chuidigh an tUasal Shaw leis na leanaí níos mó ná cur síos a dhéanamh agus tabhairt faoin hipitéisiú, faoin samhlu agus buille faoi thuairim a thabhairt. Rinne sé seo trí fhrásaí a úsáid amhail, *Ní fheadair cad a bhí ar na cairteacha a bhí á dtarraingt ag an asal. Dá mbeadh ar an bhfeirmeoir tuilleadh barr a chur, cad a dhéanadh sé gan tarracóirí. Ní fheadair conas a bhraitheann an t-asal faoi bheith ag obair ar an bhfeirm?* Ghlac na leanaí páirt sa chomhrá faoi conas mar a bhí an saol ag a seantuismitheoirí ar an bhfeirm. Ansin chuir an tUasal Shaw an cheist, *Conas a gheobhaimis é seo amach?*, mhol cailín beag amháin ceist a chur ar na seantuismitheoirí. Thosaigh an comhrá seo tionscadal ranga faoi shaol ar an bhfeirm nuair a bhí mamó agus daideo óg. Mar chuid de pháirt a ghlacadh sa tionscadal seo chuir na leanaí agallamh ar a seantuismitheoirí, d'fhéach siad ar sheanghrianghraif, fuair siad seanuirlisí feirme agus bhraith siad iad agus fuair siad tuilleadh eolais ina dtaobh, d'fhoghlaim siad amhráin faoin bhfeirm agus thóg siad 'sean'-fheirm le bréagáin bheaga. Le linn an tionscail d'fhoghlaim na leanaí focail nua faoin saol ar an bhfeirm agus d'fhoghlaim siad faoin gcaoi a bhfuil an saol ar an bhfeirm athraithe ón am a bhí a seantuismitheoirí óg, agus chuidigh sé seo leo tuiscint a fháil ar am ag dul thart.

Ábhar machnaimh: Cé chomh maith is a úsáidim comhráite agus spéiseanna na leanaí mar fhócas don fhoghlaim bhreise?

Eispéireas foghlama 65: Féach, casann an liathróid!**Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 3*****Aoisghrúpa:** Mamailínigh agus leanaí**Suíomh:** Seisiún naíonra

Chruthaigh Mary, stiúrthóir an naíonra, an scéal seo a leanas chun doiciméadú a dhéanamh ar fhoghlaim Claire, Robert agus Kyle trí ghníomhaíocht ag bord an uisce.

Grianghraf 1

Bhí an cúpla Claire agus Robert (4 bliana d'aois) agus a gcara Kyle (beagnach 3 bliana d'aois) ag súgradh ag an tráidire uisce. Bhí siad ag líonadh agus ag folmhú soitheach agus bhí uisce á dhoirteadh acu isteach i rothaí uisce agus ag breathnú orthu ag casadh.

Grianghraf 2

Bhí leanaí ag baint trialach as nithe éagsúla amhail liathróidí agus ciúbanna a chur sna rothaí uisce. Thaitin le Claire úsáid a bhaint as an taephota chun an t-uisce a dhoirteadh. Thosaigh Robert ag déanamh amhlaidh. Bhain sé úsáid as canna spréite ón ngairdín glasraí chun uisce a chur ar na bloic a chuir sé sa roth uisce. Bhreathnaigh Kyle air seo, ag roghnú go ciúin gan aon doirteadh uisce a dhéanamh ag an roth uisce.

Grianghraf 3

Fhíoc Claire suas liathróid oráiste agus chuir sí é ar bharr an rotha uisce. Bhreathnaigh Robert agus Kyle uirthi agus uisce á dhoirteadh aici ón taephota. Thosaigh an liathróid ag casadh ag barr an rotha uisce. *Mary, tar anseo. Féach cad a tharla*, a dúirt sí go sceitimíneach. D'imigh Mary ar a glúine chun a fheiceáil cad a bhí ag titim amach. D'imigh Kyle ar a ghlúine freisin. D'iarr Mary ar Claire tuilleadh uisce a dhoirteadh. Bhreathnaigh siad go léir go cúramach ar an liathróid agus é ag casadh. *A Thiarcais, féach air sin anois*, arsa Mary. Dhoirt Robert tuilleadh uisce ar bharr na gciúbanna. *Ní chasann mo chinn. Níl sé sin féarúilte*, ar seisean. *B'fhéidir go bhféadfá triail a bhaint as liathróid mar a rinne Claire*, a mhol Mary. Thóg Robert amach na ciúbanna agus chuir liathróid a bhí ina lámh isteach ina n-ionad. Dhoirt sé uisce ar an liathróid leis an gcanna spréite agus thosaigh an liathróid ag casadh freisin. *Féach*, arsa Robert de bhéic. Rinne Kyle miongháire. Thug sé cuairt ar an tráidire uisce níos déanaí i rith na lae agus thosaigh ag casadh liathróidí.

D'inis Mary an scéal do na leanaí an lá dár gcionn agus thaispeáin sí grianghraif dóibh. Chuir siad an scéal ar taispeáint ar bhalla an naíonra. Thar an gcéad chúpla lá eile rinne Mary agus na leanaí iniúchadh ar cén fáth nach gcásann an ciúb mar a dhéanann na liathróidí.

?

Ábhar machnaimh: *Conas is féidir liom am a chur ar leataobh chun doiciméadú a dhéanamh ar roinnt d'fhoghlaim agus d'fhorbairt na leanaí trí úsáid a bhaint as insint scéalta?*

Eispéireas foghlama 68: Cad atá sa mhála draíochta?

Téama: Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 4 agus Sprioc foghlama 1**Aoisghrúpa:** Leanaí óga agus leanaí**Suíomh:** Feighlíocht linbh

Tugann Mary aire do Chris (14 mhí d'aois), a bhfuil siondróm Down air, agus dá dheirfiúr Tamzin (beagnach 4 bliana d'aois) ina teach féin. Bhí Chris ag suí ar an gcairpéad sa seomra suite agus é ag suí i gcoinne cúisíní. Shuigh Mary ar an urlár in aice leis agus thathantaigh ar Tamzin teacht anonn chucu. Bhí Mála Draíochta ag Mary ina raibh a lán rudaí a chruinnigh sí ón teach.

Mary: *Chris agus Tamzin féach, (ag croitheadh an mhála), cad atá sa mhála, meas sibh?*

Tamzin: *Lig dom féachaint.*

Mary: *Ceart go leor, anois dún na súile agus cuir an lámh isteach sa mhála agus aimsigh rud éigin. Cad atá ann, meas tú?*

Tamzin: (Dhún sí a súile agus chuir a lámh isteach sa mhála.) *OOOH! Braithim rud éigin le fionnadh. An cat atá ann?*

Mary: *Nílím cinnte. D'fhéadfadh gur cat atá ann?*

Tamzin: *Níl fhios agam. (Thóg sí an rud as an mála.) Lámhainn atá ann. Óinseach mise. (Thug sí an lámhainn do Chris.)*

Shín Chris chun tosaigh agus thóg an lámhainn le fionnadh mín réidh air ó Tamzin. Chuir sé a lámh ar an bhfionnadh go cúramach, rinne gliog gliog glórach, agus thug an lámhainn ar ais do Mary, ansin dhírigh sé a aird ar Tamzin arís agus ar an mála.

Mary: *Bíodh seans ag Chris anois.*

Chuir Chris a lámh go cíocrach isteach sa mhála agus thóg amach barr stáin bhrioscaí. Chas sé timpeall an barr agus chonaic sé é féin frithchaite sa stán agus thosaigh ag stánadh air sular thug sé an barr ar ais do Mary.

Mary: *Cé hé sin? (Thug sí an barr ar ais do Chris agus shín amach é chun go bhfeicfeadh sé é féin.)*

Tamzin: *Lig domsa breathnú air freisin. Féach, sin tusa Chris, féach. Agus sin mise. (Chrom sí i dtreo Chris ionas go bhféadfaidís beirt iad féin a fheiceáil sa bharr.)*

Ansin bhuail Tamzin an barr lena lámh agus rinne sí torann leis. Bhain sé seo geit as Chris agus thosaigh sé ag caoineadh. Thóg Mary an barr agus bhuail é go héadrom ciúin agus mhínigh sí do Chris cad a bhí ar siúl aici. Léirigh Chris nach raibh spéis aige sa bharr. Ina ionad sin d'fhill sé ar an mála agus thóg amach cupán séalaithe plaisteach ina raibh pasta tirim. Chroith sé an cupán, agus nuair a chuala sé an glór a rinne an pasta, rinne sé miongháire agus bhain triail eile as. Leanadh ar aghaidh leis seo go dtí go raibh gach rud tógtha ag Chris agus Tamzin as an Mála Draíochta. Ansin thosaigh Tamzin ag cur gach rud ar ais sa mhála, agus thosaigh an ghníomhaíocht arís.

I dtaifead laethúil Chris scríobh Mary na nithe seo a leanas:

- *Bhí sé sceitimíneach agus fíorach faoin Mála Draíochta.*
- *Shuigh sé suas le tacaíocht ó na cúisíní.*
- *Níor thaitin an torann mór leis.*

Sheol Mary an taifead laethúil abhaile, agus rinne sí tagairt don eispéireas leis an Mála Draíochta nuair a labhair sí le daid Chris ar an Aoine, nuair a tháinig sé chun na leanaí a bhailiú, faoina raibh ar siúl ag Chris agus Tamzin an tseachtain sin. Bhain daid Chris úsáid as an eolas seo chun tuairisc chun dáta a thabhairt don fhisiteiripeoir mar gheall ar dhul chun cinn Chris.

Ábhar machnaimh: An mbainim úsáid as rudaí agus as gníomhaíochtaí a mbeadh spéis ag na leanaí iontu agus a spreagfadh a bhfiosracht ag baint úsáide as tascanna sa suíomh chun tuilleadh eolais a bhailiú faoi cé chomh maith is atá ag éirí leo?

Eispéireas foghlama 74: Ag obair i suíomh oideachais speisialta

Téama: Aidhmeanna agus Spriocanna foghlama ar fud na gceithre théama**Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Rang na Naíonán (bunscoil speisialta)

Freastalaíonn Stephen (6 bliana d'aois) ar scoil speisialta. Tá diostróife mhatánach air agus tá sé faoi mhíchumas éadrom ginearálta foghlama. D'inis a thuismitheoirí dá mhúinteoir, Linda, gur breá leis a mhadra agus go bhfuil an ghráin aige ar thorann. Bunaithe ar mheasúnuithe ar fhoghlaim agus ar fhorbairt Stephen, cheap Linda agus foireann teiripeoirí a oibríonn sa scoil clár d'eispéiris foghlama dó.

Dhírigh Linda ar chumas teanga Stephen, ar a iompar dúshlánach, ar a scileanna luaile agus ar an luathléitheoireacht. Rinne sí breathnú, measúnú agus taifeadadh ar a urlabhra agus a scileanna teanga: léirigh sé teanga thromchiallach, mar shampla thug sé *choo choo* ar thraein. Bíonn struchtúr na habairte dúshlánach dó freisin agus bíonn deacrachtaí aige le friotal a chur ar eispéiris, mar shampla tugann sé *goras* ar *doras*. Chuir Linda an t-eolas seo in iúl don teiripeoir urlabhra Nora a rinne tuilleadh tástála, agus, ag baint úsáide as an eolas seo, cheap sí clár laethúil teanga agus urlabhra le haghaidh Stephen.

Bunaithe ar nótaí breathnóireachta Kate (Cúntóir Riachtanas Speisialta) agus ar a nótaí breathnóireachta féin d'iompar dúshlánach Stephen, d'athraigh Linda gnáthamh tráthnóna Stephen. Rinne sí é a atreorú chuig Joan an fisiteiripeoir a thug Stephen chuig linn hidriteiripe an chlinic dhá thráthnóna sa tseachtain, agus thug Gill, an teiripeoir saothair Stephen chuig seomra scíthe *Snoozaleen* dhá thráthnóna sa tseachtain.

Chun tacú le forbairt scileanna luaile Stephen chuir Joan cleachtaí oiriúnacha fisiceacha ar fáil do Linda, a d'áirigh an méid ama a chaitheann sé ag seasamh agus ag suí a athrú. Chun go mbeadh sé níos éasca ar Stephen bogadh timpeall an tseomra ranga d'fhéach Gill ar an bhféidearthacht a bhí ann teacht ar chathaoir rothaí dó. D'eagraigh sí réimse tacaí chun cuidiú leis a chuid deacrachtaí lena scileanna mínluaileacha. I measc na dtacaí sin bhí greamán don pheann luaidhe agus méarchlár ríomhaire sainoiriúnaithe.

Ar deireadh thiar, léirigh measúnú Linda ar scileanna luathléitheoireachta Stephen go raibh a stór focal súilaithe teoranta dá ainm féin. Léirigh tástálacha éagsúla freisin go raibh deacrachtaí aige le nithe a idirdhealú óna chéile ó amharc, go raibh deacrachtaí aige le cuimhne sheicheamhach, agus le seicheamhú éisteachta. I bhfianaise an eolais seo, mhol Gill do Linda go n-eagrófaí seisiúin imeasctha céadfaí i gcomhair Stephen.

Ábhar machnaimh: *Conas is féidir liom tógáil ar an obair idirdhisciplíneach ar bhonn leanúnach d'fhonn tacaíocht speisialaithe a sholáthar do na leanaí, más gá, chun cuidiú leo dul chun cinn a dhéanamh ina bhfoghlaim agus a bhforbairt?*